

**400 години от рождението на Евлия Челеби (1611 г.). Пътеписите на
Евлия Челеби и османските паметници по българските земи
(Сведения за джамии и месджиди)**

Надежда Янакиева

(Резюме)

Статията е посветена на 400-годишнината от рождението на Евлия Челеби (1611 г.). Предмет на изследване в нея са джамиите и месджидите в днешните граници на българските земи, споменати в пътеписите на Евлия Челеби в превод на български език. Те са представени в таблици чрез прилагане на статистически метод. Таблиците съдържат 10 рубрики: вид, селище, брой, название, дата, фондатор, архитект, кратко описание, подробно описание, източник.

В „Пътеписа” на Евлия Челеби се съдържа информация за джамии в 57 селища. В 20 селища са посочени отделно месджиди. Общият брой на джамиите, включени в таблиците, е 351, а на месджидите 56. Те имат приблизително следното разпределение: на север от Стара планина са 175, а на юг – 191. В западната и централната част на България джамиите и месджидите са съсредоточени основно в големите градове, докато в източните райони те са строени в сравнително малки селища.

В Североизточна България общият брой на ислямските храмове е 65, а в Северозападна е 48. В централните области на север от Стара планина те са 53, като броят им се сумира само от три града: Никопол, Ловеч и Свищов.

Ако се приеме Пловдив за разделящ Южна България, то броят на джамиите и месджидите на изток е 92, а на запад 46. Броят на храмовете в Пловдив (53) не е включен в тази статистика.

Джамиите, на които е посочено името, са 86 на брой, като голяма част от тях има кратко описание. Месджидите със споменато име са 20.

Годината на построяване е посочена за 9 джамии и един месджид. Седем от джамиите са с надписи над вратата, а два са хронограми, които са разчетени от автора. За датировката на месджида не е посочен източник.

Отбелязани са фондаторите на 23 джамии. Девет от тях носят името на фондатора си. Месджидите с отбелязан фондатор са две на брой.

Споменати са архитектите само на две джамии: Синан ага, архитект на Рюстем-паша джамия в Русе, и великият Синан, архитект на Имарет джамия в София.

Подробно архитектурно описание имат 9 джамии, а кратко са описани 58 джамии и 4 месджида.

По-голямата част от информацията за джамии и месджиди е от превода на Д. Гаджанов, а останалата част е от превода на Стр. Димитров.

Посочените данни от пътеписите на Евлия Челеби са съпоставени със статистическите данни за броя на джамиите в Дунавския вилает през 1869 г., публикувани от В. Тодоров-Хиндалов.